

Z kart historii notariatu

Towarzystwo Galicyjskich Kandydatów Notarialnych Wschodniej Małopolski we Lwowie (1889-1939)

Przyznanie Galicji w roku 1867 statutu autonomicznego w powiązaniu z przyjęciem ustawy o prawie stowarzyszania się dało początek rozwojowi licznych stowarzyszeń na ziemiach zaboru austriackiego. W cztery lata po wprowadzeniu autonomii uchwalona została również nowa ustawa notarialna, której rozwiązania, poza oparciem organizacji notariatu na zasadach samorządu, podnosiły także jego znaczenie jako nowej instytucji. Przedstawione zmiany monarchii austro-węgierskiej oraz rozwój notariatu polskiego na ziemiach Galicji przyczyniły się do założenia w roku 1888 w Krakowie Stowarzyszenia Kandydatów Notarialnych, które powstało jako organizacja zrzeszająca kandydatów notarialnych z obszaru właściwości Wyższego Sądu Krajowego w Krakowie¹. Stowarzyszenie to było tym samym pierwszą na ziemiach polskich organizacją zrzeszającą przedstawicieli notariatu.

Równoległe do formowania się Stowarzyszenia w Krakowie² trwały prace nad zawiązaniem we Lwowie podobnego zrzeszenia dla kandydatów notarialnych Galicji Wschodniej. Mimo że lwowskie Stowarzyszenie

¹ Por. *Statut Stowarzyszenia Kandydatów Notaryalnych*, Kwartalnik Stowarzyszenia Kandydatów Notaryalnych w Krakowie [dalej: Kwartalnik] 1889, nr 1, s. 2 i nast.

² Na temat krakowskiego Stowarzyszenia Kandydatów Notarialnych zob. I. H o m o - l a - S k a p s k a, *Z dziejów krakowskiego notariatu w okresie autonomii galicyjskiej*, [w:]

powstało kilka miesięcy po krakowskim, trudno dziś jednoznacznie stwierdzić, które ze środowisk notarialnych jako pierwsze zainicjowało założenie stowarzyszenia reprezentującego i chroniącego jego interesy zawodowe. Wynika to chociażby z faktu, że idea powołania do życia stowarzyszenia skupiającego kandydatów notarialnych praktykujących na obszarze właściwości Wyższego Sądu Krajowego we Lwowie poruszona została po raz pierwszy już w 1887 r. Na odbywającym się wówczas we Lwowie wiecu miejscowych kandydatów notarialnych przyjęto uchwałę o zawiązaniu stowarzyszenia mającego za swój cel pieczę nad interesami zawodowymi i zespoleniem jednostek w imię łączności i solidarności koleżeńskiej w celu niesienia członkom pomocy materialnej i moralnej³. W nawiązaniu do powyższej uchwały powołano do życia komitet, który opracował statut przyszłego stowarzyszenia. Ostateczna wersja statutu przyjęta została w lutym 1889 r. i po zatwierdzeniu jej w maju tego samego roku reskryptem lwowskie stowarzyszenie zaczęło formalnie działać pod nazwą Towarzystwa Galicyjskich Kandydatów Notarialnych we Lwowie.

Od powstania w 1889 r. do czasu uchwalenia ogólnopolskiej ustawy notarialnej lwowskie Towarzystwo skupiało kandydatów notarialnych Galicji Wschodniej. W praktyce członkami Towarzystwa byli kandydaci wpisani na listy Izby Notarialnej we Lwowie i w Przemyślu. Wejście w życie w roku 1933 nowej ustawy notarialnej i wprowadzenie w niej odmiennych zasad przygotowania do zawodu notarialnego spowodowały likwidację instytucji kandydata notarialnego. Stąd też lwowskie Towarzystwo w swojej dotychczasowej formie istniało do roku 1935, kiedy to przyjęto nowy statut stowarzyszenia⁴, a także zmieniono jego nazwę z dotychczasowej na Zrzeszenie Asesorów i Aplikantów Okręgu Lwowskiej Izby Notarialnej⁵. Włączenie zlikwidowanej rok wcześniej Izby

---

Księga Pamiątkowa. I Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej, red. A. Oleszko, R. Szytk, Poznań-Kluczbork 1994, s. 47.

³ *Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia Stowarzyszenia galic. Kandydatów notar. odbytego w r. 1893*, [dalej: *Sprawozdanie...*], Kwartalnik Stowarzyszenia Kandydatów Notaryalnych w Krakowie i Towarzystwa Galicyjskich Kandydatów Notaryalnych we Lwowie 1894, z 1/2, s. 16.

⁴ Zob. *Zrzeszenie Aplikantów i Asesorów Notarialnych we Lwowie*, Współczesna Myśl Prawnicza 1936, nr 5, s. 46.

⁵ *Zrzeszenie Asesorów i Aplikantów Notarialnych we Lwowie*, Przegląd Notarialny, 1935, nr 23, s. 11.

Notarialnej w Przemyślu do Izby Lwowskiej spowodowało, że obszar działania Zrzeszenia obejmował do wybuchu wojny okręg administracyjny tej ostatniej Izby.

Organami lwowskiego stowarzyszenia były: Walne Zgromadzenie, Wydział oraz Komisja Rewizyjna i Sąd Honorowy. Pracami Wydziału Towarzystwa kierował jego prezes, określane niejednokrotnie mianem przewodniczącego. Do jego obowiązków należało również reprezentowanie Towarzystwa na zewnątrz. W okresie istnienia lwowskiego stowarzyszenia funkcję prezesa pełniło kilkunastu kandydatów bądź asesorów notarialnych. Pierwszym prezesem lwowskiego stowarzyszenia był kandydat notarialny Jan Rastawiecki, który pełnił tę funkcję przez kilka następnych lat⁶. Siedzibą Towarzystwa przez cały okres jego istnienia był Lwów. Towarzystwo, przynajmniej początkowo, nie dysponowało własnym lokalem, stąd też jego biuro w różnych okresach mieściło się, dzięki gościnności i uprzejmości lwowskich notariuszy, w ich prywatnych kancelariach⁷.

Działalność Towarzystwa, jak każdego stowarzyszenia, opierała się na członkostwie. Pierwotny statut przewidywał trzy rodzaje członkostwa. Pierwszą a zarazem najważniejszą kategorię stanowili członkowie zwyczajni, którymi mogli zostać wszyscy kandydaci notarialni z Galicji Wschodniej. Tych członków w stowarzyszeniu było najwięcej⁸. Obok członkostwa zwyczajnego przewidziano także ograniczony udział w pracach Towarzystwa członków wspierających oraz honorowych. Pierwszymi z nich byli zazwyczaj członkowie zwyczajni, którzy, obejmując posadę notarialną, nadal chcieli wspierać osobiście i finansowo działalność Towarzystwa. Z kolei członków honorowych wybierało walne zgromadze-

---

⁶ Z uwagi na brak materiałów nie sposób wymienić wszystkich prezesów lwowskiego Towarzystwa Kandydatów Notarialnych. Dostępne materiały pozwalają jednak ustalić, że funkcję prezesa sprawowali w kolejnych latach kandydaci notarialni: Jan Limanowski (1913), Stanisław Witwicki (1926), Kazimierz Niementowski (1930), Włodzimierz Sawicki (1933) oraz Jan Trzos, który pełnił funkcję prezesa od roku 1934 przez pięć kolejnych kadencji.

⁷ Dla przykładu w roku 1930 siedziba Towarzystwa mieściła się we Lwowie przy ul. Rutowskiego w kancelarii notariusza Groblewskiego.

⁸ Liczba zwyczajnych członków lwowskiego Towarzystwa malała w miarę zwiększania się liczby posad notarialnych i w poszczególnych latach wynosiła: w roku 1894 – 97 członków, w roku 1910 – 79 członków, w roku 1913 – 84 członków, w roku 1926 – 40 członków.

nie spośród osób zasłużonych dla stowarzyszenia i notariatu. Członkami honorowymi zostali m.in. niektórzy z byłych prezesów Towarzystwa czy też wieloletni prezes Rady Notarialnej we Lwowie Kazimierz Sokol.

W związku z przyjętymi w statucie założeniami podstawowym celem Towarzystwa Kandydatów Notarialnych we Lwowie była ochrona interesów zawodowych swoich członków. Zadania te przez cały okres istnienia stowarzyszenia realizowano na różne sposoby i z różnym natężeniem. W pierwszym galicyjskim okresie Towarzystwo starało się przede wszystkim wywierać wpływ na zwiększenie obsady posad notarialnych dla swoich członków. Władze Towarzystwa, poprzez kierowanie memoriałów do właściwych władz, starały się także wprowadzać korzystne zmiany legislacyjne dla kandydatów notarialnych. Postulowano m.in. skrócenie postępowania o obsadę zwolnionej posady notarialnej, przyznanie kandydatom notarialnym pierwszeństwa przy obsadzie posad przed przedstawicielami innych zawodów prawniczych czy też wydłużenie praktyki notarialnej, co miało z założenia zniechęcić byłych urzędników sądowych do przechodzenia do notariatu⁹.

Jednym z podstawowych zadań, jakie realizowało Towarzystwo w pierwszym okresie, o czym już wspomniano, była walka o zwiększenie liczby posad notarialnych. Podkreślenia wymaga bowiem fakt, że liczba stanowisk notarialnych ustalona została dla Galicji jeszcze w roku 1855 i w chwili powstania Towarzystwa nie odpowiadała już potrzebom społeczeństwa¹⁰ oraz oczekiwaniom kandydatów notarialnych, którzy często otrzymywali posadę nie tylko po kilkunastu latach oczekiwania¹¹, ale także

---

⁹ *Od Wydziału*, Kwartalnik 1896, z. 4, s. 32.

¹⁰ Przy wprowadzaniu w roku 1855 w monarchii austriackiej organizacji notariatu przyjęto zasadę, w myśl której Lwów otrzymał 6 posad notarialnych, Kraków 4 posady zaś Czerniowce 3 posady. Nadto przy sądach obwodowych istniały dwie posady notarialne, a przy sądach powiatowych jedna. Sytuacja taka istniała także w chwili powstania lwowskiego Towarzystwa i nie odpowiadała współczesnym realiom i potrzebom. Jako przykład archaiczności utrzymywania dotychczasowej liczby posad Towarzystwo wskazywało na Lwów, którego liczba mieszkańców, nieobejmująca stałej załogi wojskowej, wzrosła blisko trzykrotnie od chwili powołania w nim 6 posad notarialnych. Powodowało to, że 6 notariuszy lwowskich przypadało na 170 tys. mieszkańców powiatu lwowskiego; szerzej: *Stan notariatu w Galicji i na Bukowinie*, Przegląd Sądowy i Administracyjny 1882, nr 45, s. 359; *Ze statystyki notaryatu*, Kwartalnik 1890, z. 1, s. 19 i nast.

¹¹ Por. m.in. *Nasi kandydaci notarialni*, Prawnik 1894, nr 22, s. 270 i nast.; D. M a l e c, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 2002, s. 101 i nast.

po przekroczeniu czterdziestego roku życia, a często jeszcze później¹². Jak ważną sprawą dla Towarzystwa była kwestia powiększenia liczby posad notarialnych, świadczyć może fakt, że już w rok po powstaniu wystosowało ono do c.k. Ministerstwa Sprawiedliwości obszerną rezolucję, w której domagało się powołania nowych stanowisk notarialnych w Galicji i Bukowinie¹³. Rezolucja ta nie została co prawda uwzględniona, ale dzięki staraniom Towarzystwa podejmowanym w kolejnych latach udało się niejednokrotnie doprowadzić do utworzenia w danym mieście drugiej posady notarialnej bądź też utworzyć taką posadę w miejscowości, w której dotychczas nie funkcjonowała żadna kancelaria notarialna¹⁴. O znaczeniu Towarzystwa świadczyć może fakt, że – mimo iż stowarzyszenie nie pozostawało w żadnych oficjalnych strukturach kolegiów notarialnych – tworzyło własne regulacje, które nie tylko obowiązywały zrzeszonych kandydatów notarialnych, ale także uznawane były przez izby notarialne. Przykładem może być określenie przez Towarzystwo zasad obsady tzw. substytucji po zmarłych notariuszach. Wydział Towarzystwa uznał, że posady takie winien otrzymywać w pierwszej kolejności kandydat praktykujący w miejscowości zmarłego notariusza, a w przypadku, gdy było ich kilku, kandydat starszy praktyką¹⁵. Obok walki o zwiększenie posad i określenia zasad ich obsadzania, lwowskie Towarzystwo rozwinęło także pośrednictwo wymiany informacji o wolnych posadach. Dzięki temu informacje od notariuszy zainteresowanych zatrudnieniem kandydata notarialnego bądź potrzebujących substytucji na czas urlopu, przekazywane były bezpośrednio do biura Towarzystwa. Tam mógł się z nimi zapoznać każdy kandydat zrzeszony w stowarzyszeniu¹⁶. Formą pomocy kandydatom notarialnym było także okresowe wydawanie drukiem wykazu zawierającego podstawowe informacje o wszystkich kandydatach z obszaru właściwości izby lwowskiej i przemyskiej. Działalność ta kontynuowana była również po odzyskaniu niepodległości.

---

¹² D. Malec, *Dzieje notariatu polskiego*, Kraków 2007, s. 107.

¹³ Zob. *Od Wydziału Towarzystwa Lwowskiego*, Kwartalnik 1890, z. 4, s. 44 i nast.

¹⁴ *Od Wydziału*, Kwartalnik 1896, z. 4, s. 31.

¹⁵ *Z lwowskiego bratniego Towarzystwa*, Kwartalnik 1913, z. 1, s. 56.

¹⁶ *Od Wydziału Towarzystwa Lwowskiego*, Kwartalnik 1889, z. 3, s. 49.

W okresie tym Towarzystwo wydawało listy starszeństwa notariuszy i kandydatów notarialnych z okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie¹⁷.

Inicjatywa tworzenia nowych posad notarialnych nie mogła w sposób oczywisty polepszyć bytu wszystkich kandydatów notarialnych, tym bardziej że ich liczba z biegiem lat wzrastała. Tym samym Towarzystwo starało się także pomagać swoim członkom poprzez udzielanie wsparcia finansowego. Niemal od początku istnienia Towarzystwo posiadało zorganizowane fundusze, z których udzielało pożyczek oraz bezzwrotnych zapomóg. Nadto około roku 1910 utworzono specjalny fundusz pożyczkowy imienia Stanisława Wesołowskiego¹⁸. Towarzystwo przystąpiło również do specjalnie utworzonego dla uczczenia czterdziestolecia panowania cesarza Franciszka Józefa funduszu wsparć dla notariuszy, kandydatów notarialnych oraz członków ich rodzin¹⁹.

Ochrona interesów kandydatów notarialnych nie mogła odbywać się bez współpracy Towarzystwa z samorządem zawodowym. Stąd też stowarzyszenie przez cały okres swojego istnienia nie tylko starało się utrzymywać stały kontakt z Izbą Notarialną w Przemyślu i Lwowie, ale także w wielu przypadkach korzystało z ich pomocy i zaplecza. Dzięki staraniom kandydatów izby te wprowadziły surowe kryteria przyjmowania do notariatu byłych sędziów, uznając *de facto* pierwszeństwo kandydatów notarialnych przy obsadzie posad notarialnych²⁰. W celu wzmocnienia kontaktu Towarzystwa z samorządem notarialnym wysunęło ono w 1910 r. postulat, by przedstawiciele stowarzyszenia zostali dopuszczeni z głosem doradczym do udziału w posiedzeniach Izby i Kolegium lwowskiego i przemyskiego notariatu. Mimo uznania dla tego pomysłu, izby odmówiły jednak przyznania kandydatom takich uprawnień, powołując się na przepisy ordynacji notarialnej²¹.

---

¹⁷ *Walne Zgromadzenie Towarzystwa Kandydatów Notarjatu we Lwowie*, Przegląd Notarialny 1930, nr 3/4, s. 321.

¹⁸ *Z ruchu Towarzystwa Galic. kandydatów notaryalnych we Lwowie*, Kwartalnik 1913, z. 4, s. 20.

¹⁹ *Sprawozdanie...*, s. 26.

²⁰ *Sprawozdanie Wydziału Towarzystwa Galicyjskich Kandydatów Notaryalnych we Lwowie z czynności w r. 1909/10*, Lwów 1910, s. 4.

²¹ Tamże, s. 6.

Działania lwowskiego Towarzystwa nie koncentrowały się wyłącznie na reprezentowaniu interesów kandydatów notarialnych, ale obejmowały także ochronę praw całego notariatu²². Wśród tych działań wymienić można m.in. podjęcie próby zmiany tych przepisów ordynacji notarialnej, które w zasadzie pozwalały byłym sędziom na swobodne przenoszenie się do zawodu notariusza. Z uwagi na skalę tego zjawiska w Galicji oraz zagrożenie, jakie niosło dla samych kandydatów notarialnych, podjęli oni próbę zmiany obowiązujących przepisów. Po uzyskaniu poparcia polskich przedstawicieli w Izbie Posłów członkowie Towarzystwa udali się w roku 1912 do Wiednia, gdzie przedstawili Ministrowi Sprawiedliwości postulaty galicyjskich kandydatów notarialnych²³. Towarzystwo przygotowało również własny projekt zmian prawa notarialnego, który zmierzał do zwiększenia praw kandydatów notarialnych. Projekt ten zakładał m.in. dopuszczenie przedstawicieli do udziału i głosowań w ogólnych zjazdach notariuszy czy też rozszerzenie uprawnień egzaminowanych kandydatów notarialnych przez dopuszczenie ich do określonych czynności notarialnych²⁴.

Obok działalności zawodowej lwowskie Towarzystwo w okresie zaborów i w niepodległej Polsce angażowało się w działalność państwową, która wynikała z poczucia patriotyzmu członków stowarzyszenia. W okresie autonomii galicyjskiej działalność ta sprowadzała się przede wszystkim do aktywnego udziału w uroczystościach upamiętniających ważne wydarzenia. I tak kandydaci reprezentowali swoje towarzystwa m.in. podczas obchodów święta Konstytucji 3 Maja, rocznicy powstania kościuszkowskiego czy też tzw. uroczystości pogrzebowych Adama Mickiewicza, wpłacając przy tym składkę na fundację jego imienia²⁵. Wydarzenia pierwszej wojny światowej oraz walki lat kolejnych utrudniły działalność notariatu i stowarzyszenia na ziemiach wschodniej Galicji. W czasie działań wojennych zginęło także siedmiu kandydatów notarialnych²⁶. Po odzyskaniu

---

²² Por. m.in. A. Z a t h e y, *Projekt reformy ustawy notarialnej wniesiony do Izby Notarialnej i Kolegium Notarialnego we Lwowie*, Przegląd Sądowy i Administracyjny 1881, s. 110 i nast.; W. M a ł c z y Ń s k i, *Rzecz o dążeniach kandydatów notarialnych i stosunku tychże do przyszłej reorganizacji notaryatu*, Kwartalnik 1897, z. 1, s. 18 i nast.

²³ *Interwencja w Ministerstwie Sprawiedliwości...*, Kwartalnik 1912, z. 1, s. 54.

²⁴ Zob. szerzej: *Działalność Towarzystw kandydatów notaryalnych w sprawie reformy notaryatu*, Kwartalnik 1911, z. 3/4, s. 63 i nast.

²⁵ *Sprawozdanie...*, s. 26.

²⁶ A. K. L i m a n o w s k i, *Stan notarialny Wschodniej Małopolski w chwilach przelomowych r. 1914-1920*, Lwów 1920, s. 2 i nast.

niepodległości przejawem troski przyszłych notariuszy o losy państwa było m.in. zainicjowanie w roku 1925 akcji zbierania przez polski notariat funduszy na rzecz polskiego lotnictwa. Dzięki staraniom lwowskich kandydatów tylko w pierwszym roku w akcji wzięła udział przeważająca liczba galicyjskich notariuszy oraz pisarzy hipotecznych z byłej Kongresówki, którzy przekazali znaczną kwotę na rzecz polskiego wojska²⁷. Z kolei zagrożenie, przed jakim stanęła Polska pod koniec lat trzydziestych, skłoniło zrzeszonych w stowarzyszeniu aplikantów i asesorów notarialnych do samoopodatkowania się na rzecz Funduszu Obrony Narodowej. Z uzyskanych środków przyszli notariusze zamierzali zakupić karabin maszynowy, który miał być przekazany wojsku w przypadającą w roku 1939 pięćdziesiątą rocznicę założenia stowarzyszenia²⁸.

Omawiając działalność lwowskiego Towarzystwa nie sposób nie wspomnieć o jego związkach z bratnim Stowarzyszeniem Kandydatów Notarialnych w Krakowie. Obie te organizacje były w zasadzie do wejścia w życie ogólnopolskiej ustawy notarialnej jedynymi stowarzyszeniami zawodowymi reprezentującymi interesy kandydatów notarialnych na ziemiach polskich. Związki krakowskiego i lwowskiego stowarzyszenia opierały się w znacznej mierze na realizacji wspólnych przedsięwzięć związanych z ochroną interesów zawodowych. Zasadą był także udział przedstawicieli jednej z tych organizacji na corocznych walnych zgromadzeniach, które organizowało drugie stowarzyszenie²⁹. Przez pewien okres lwowskie Towarzystwo wydawało także wspólnie z krakowskim Stowarzyszeniem czasopismo o nazwie: „Kwartalnik Stowarzyszenia Kandydatów Notaryalnych w Krakowie i Towarzystwa Galicyjskich Kandydatów Notaryalnych we Lwowie”³⁰. Poza krakowskim – Galicyjskie Towarzystwo utrzymywało również stałe kontakty z podobnymi

---

²⁷ *Lwowskie Towarzystwo kandydatów Notarjatu...*, Przegląd Notarialny 1926, nr 1, s. 126.

²⁸ *Ze Zrzeszenia Asesorów i Aplikantów we Lwowie*, Przegląd Notarialny 1938, nr 13/14, s. 37.

²⁹ Np. *Sprawozdanie z dorocznego walnego zgromadzenia Towarzystwa Kandydatów Notarialnych Wschodniej Małopolski w aktach Wydziału Stowarzyszenia Kandydatów Notarialnych we Lwowie*, APKr, sygn. 720.

³⁰ Por. *Sprawozdanie z II Walnego Zgromadzenia Towarzystwa kandydatów notaryalnych we Lwowie*, Kwartalnik 1890, z. 3, s. 45-46.

stowarzyszeniami działającymi w okresie autonomii galicyjskiej w Wiedniu i Czerniowicach. Po wejściu w życie ogólnopolskiej ustawy notarialnej członkowie lwowskiego Towarzystwa pośrednio zainicjowali powołanie do życia podobnych stowarzyszeń, skupiających aplikantów i asesorów notarialnych także w innych miastach Polski³¹. Lwowskie Towarzystwo w roku 1936 przystąpiło również do Związku Zrzeszeń Młodych Prawników RP³², będąc jego aktywnym członkiem³³.

Przedstawiona powyżej działalność lwowskiego Towarzystwa przerwana została wydarzeniami z 1 oraz 17 września 1939 r. Wybuch wojny i nowy porządek, jaki po niej nastąpił, nie tylko położył kres działalności omawianego Towarzystwa, ale także uniemożliwił kontynuację chlubnej tradycji polskiego notariatu, sądownictwa i adwokatury w województwach wschodnich. Lwowskie Towarzystwo Kandydatów Notarialnych było – po krakowskim – najstarszym polskim stowarzyszeniem zrzeszającym przyszłych notariuszy. Mimo zmian i różnych kolei losu polskiego notariatu, a także wybuchu pierwszej wojny światowej, działało ono nieprzerwanie przez pięćdziesiąt lat. Półwieczny okres działalności Towarzystwa stanowił dowód organizacji i konsolidacji lwowskiego środowiska kandydatów notarialnych, tym bardziej że aplikanci notarialni z innych izb założyli swoje stowarzyszenia znacznie później³⁴, zaś pierwsze w Galicji stowarzyszenia przedstawicieli innych zawodów prawniczych powstały dopiero w kilka lat po lwowskim Towarzystwie³⁵.

Tomasz J. Kotliński

---

³¹ *Organizacja asesorów i aplikantów notarialnych*, Przegląd Notarialny 1935, nr 9, s. 20.

³² *Ze Zrzeszenia Asesorów i Aplikantów Notarialnych*, Przegląd Notarialny 1936, nr 9, s. 18.

³³ Por. *XV Zjazd Delegatów Związku Zrzeszeń Młodych Prawników RP*, Przegląd Notarialny 1937, nr 7, s. 17-18; *Walne Zgromadzenie Zrzeszenia Asesorów i Aplikantów Notarialnych we Lwowie*, Przegląd Notarialny 1937, nr 12, s. 23.

³⁴ Jako ostatnie przed wybuchem wojny założone zostało w roku 1938 Zrzeszenie Asesorów i Aplikantów Notarialnych w Lublinie, a więc dopiero w 49 lat po powstaniu lwowskiego Towarzystwa; *Zrzeszenie Asesorów i Aplikantów w Lublinie*, Przegląd Notarialny 1938, nr 21, s. 21.

³⁵ Dopiero w roku 1896 założone zostało w Krakowie pierwsze stowarzyszenie zawodowe kandydatów adwokackich; T. J. K o t l i ń s k i, *Stowarzyszenia adwokackie w dwudziestoleciu międzywojennym*, Palestra 2007, nr 9/10, s. 222.